

Strieborný plochý podnos (lanx) na nízkej nôžke so širokým okrajom, na ktorom je bohatá reliéfná výzdoba predstavujúca udalosti z dejín Rímskej republiky, patrí k najcennejším exponátom Hornonitrianskeho múzea v Prievidzi. Jeho výnimočnosť znásobuje aj fakt, že je jediným úplne zachovaným exemplárom tohto typu na svete.

Vznik strieborného lanxu datujeme do 1. storočia pred Kr. pravdepodobne v Ríme a až niekedy na prelome 3. a 4. storočia po Kr. bol uložený do hrobu kvádskeho náčelníka v Krakovanoch, časti Stráže (okr. Piešťany). Kniežacie hroby boli objavené náhodne pri ťažbe hlíny v miestnej tehelni, hrob I v roku 1933 a hrob II, v ktorom sa nachádzal aj lanx, v roku 1939.

Mimoriadne bohatý inventár tohto hrobu predstavujú bronzové, strieborné a sklené nádoby, trojnožky, kotlíky, strieborné a zlaté šperky, spony, ozdoby a toaletné predmety. Mnohé z nich však už verejnosť nespozná, pretože boli nálezcami rozpredané.

Aj o existencii strieborného lanxu sa len náhodne dozvedel významný slovenský archeológ Vojtech Budinský-Krička, a to vo väzení kde si v rokoch 1951-1955 odpykával trest za vykonštruovanú politickú činnosť. Po prepustení na slobodu na vlastnú päsť po striebornom lanxe pátral, čo sa mu aj podarilo a ten bol ponúknutý na odkúpenie riaditeľovi vtedajšieho Krajského Nitrianskeho múzea v Bojniciach, Floriánovi Hodálovi. Aj vďaka tomu môžeme dnes vo vitríne Hornonitrianskeho múzea v Prievidzi obdivovať jeden z najvýznamnejších archeologických nálezov slovenských dejín.

Strieborný lanx mal pôvodne takisto dve strieborné rukoväte, ktoré nálezcovia odlomili a rozdelili si ich. Šťastná náhoda však chcela, aby sa počas výstavy v Porýnskom múzeu v Bonne koncom roka 1997 zistilo, že rukoväť zapožičaná zo súkromnej zbierky amerického zberateľa z New Yorku, patrí k lanxu zo Stráží. A tak si cestu k lanxu našlo jedno z dvoch zdanlivo nenávratne stratených úch - držadiel. Osud toho druhého zostáva dodnes neznámy, čo však striebornému lanxu ani najmenej neuberá na príťažlivosti.

